

Urednikov uvod - socialna opora v času liberalno-paternalistične socialne države

Tokratna številka revije prinaša najprej dva izbrana članka iz sprotnega avtorskega priliva in nato večji sklop tematsko povezanih člankov, ki se bolj ali manj neposredno ukvarjajo z vzorci socialne opore v Sloveniji. Pojdimo po vrsti. Prvi članek empirično preverja, koliko je resnice v tisti teoriji o oglaševanju, ki trdi, da uporabniki niso zgolj pasivni, ampak tudi aktivni odjemalci oglaševanja, da torej ob selekciji in sprejemu oglaševalskih sporočil zadovoljujejo tudi lastne motive in potrebe (Urška Golob). Drugi članek se kritično ukvarja s historično zapoznelim in stereotipnim obravnavanjem problema naraščajoče nizke rodnosti v slovenskih medijih, izbranih časnikih in revijah, od 1970 do 2000, ki so ga zlasti v 90. letih pretežno spremljali arhaični nacionalistični glasovi (komentarji) o "avtohtoni slovenski" populaciji, začuda brez vidnejšega zoperstavljanja s strani akademskega družboslovja (Duška Knežević Hočevnar).

Pred sklopom šestih člankov o socialni opori v Sloveniji objavljamo sklop treh člankov z naslovom "dekonstrukcija neoliberalizma", ki so – ali pa bi vsaj morali biti – nekakšna "osvobajajoča kritična samoanaliza", kot je za sociologijo rad rekel Bourdieu. Članke uvede krajši predgovor sourednice tega sklopa (Taja Kramberger) o pomenu kritičnega intelektualca v današnjem svetu, z biografskim ter bibliografskim orisom Pierra Bourdieuja in Loïca Wacquanta. Sklop vsebuje najprej dva prevedena, v tujini sicer že (večkrat) objavljena članka, ki se kritično dotikata demontaže socialne države evropskega tipa: liberalne na vrhu in paternalistične ter kaznovalne na dnu. Besedili dveh znanih avtorjev, preminulega Pierra Bourdieuja in njegovega kolega, Loïca Wacquanta, smo izbrali za objavo v tej številki z namenom, da aktualni ekonomsko-politični proces liberalizacije vodenja evropskih držav, tudi slovenske, ki na sistematičen način širi socialno dno in povečuje družbeno anomijo, kar se vsekakor odraža tudi na spreminjanju osebnih omrežij socialne opore ljudi, dobi dovolj širok in kritično zastavljen sociološki oziroma epistemski okvir.

Prvi prevedeni članek, "Neoliberalni novorek: zabeležke o novi planetarni vulgati" (Pierre Bourdieu in Loïc Wacquant) govori o prehitri intelektualni vdaji uvoženim ideološkim konstruktom, ki so s prenosom v novo okolje dekontekstualizirani in kot taki primerni za ideološko instrumentalizacijo. Drugi prevedeni članek, "Penalizacija revščine in vzpon neoliberalizma" (Loïc Wacquant) uvaja močno idejo, da razni kazenski sistemi in represivni aparati skušajo nadomeščati strokovne funkcije socialne države evropskega tipa pri reševanju problemov revščine, kar za avtorja predstavlja vračanje k civilizacijsko že preseženim obrazcem vladanja. Prevodoma sledi članek (Taja Kramberger), ki v referenčnem okviru obeh prevedenih člankov primerjalno analizira slovensko stanje. To stanje avtorica ocenjuje za alarmantno v tem smislu, da proti neoliberalizmu v tem trenutku ni videti pravega odpora; prej gre za koristoljubno obarvan sistemski vdor neoliberalnih diskurzov in mehanizmov, ki vdirajo na vsa področja

družbene produkcije in državljanskega življenja, s pomočjo številnih lokalnih razpečevalcev, ki vedno udobno počivajo v konjunktornih ideologijah in/ali živijo od njih.

Naj ob prehodu v naslednji sklop člankov le omenim tri indikativne dogodke oziroma informacije, za katere menim, da vsaj deloma potrjujejo tehtnost in aktualnost gornjih zavzetih in kritično zastavljenih opozoril. Prva dva prihajata iz akterskih logov neoliberalnih reform, prvi od njiju iz represivnega jedra slovenske države in drugi iz globalnega središča neoliberalnih prenov držav, iz svetovalskega zaledja Svetovne banke. Direktor slovenske policije, Marko Pogorevc, je nedavno - nehote ali pa, kar je verjetneje, preračunljivo (da ne bi povsem pozabili tudi stvarnega političnokonfliktnega ozadja takih javnih izjav!) - v televizijskem intervjuju potožil, da omejeno usposobljeni slovenski policiji izvršna oblast vse pogosteje predaja v izvajanje vrsto za policijo prezahtevnih, prestrokovnih nalog, ki pa jim policaji, glede na svoje znanje in izkušnje, še zdaleč niso kos; po mojem bi medton te izjave lahko razumeli tudi tako, da policaji te nove naloge in nova pooblastila po liniji najmanjšega odpora enostavno preusmerjajo v tisto početje, ki ga najbolj obvladajo in, ne slučajno, tudi spoštujejo, v (povečano) represijo.

Dalje, nedolgo tega sem prebral tudi osebno prizadet ugovor Johna Williamsona, avtorja sintagme "washingtonski konsenz", uvedene leta 1990, v članku o nujno potrebnih reformah v Latinski Ameriki, zoper "napačno" razumevanje te sintagme (What Should the World Bank Think About the Washington Consensus, izšlo v reviji The World Bank Research Observer, vol. 15, no. 2). Trdi, da s svojimi reformnimi predlogi nikakor ni hotel postati vzorčni primer globalnega priganjalca, ki vsem razlaga, kako se razvojno problematične države zanesljivo pahne v revščino. Hotel je doseči ravno narobe, namreč minimalni skupni imenovalac nujnih reform, a se uporaba tega recepta pač ni izšla po napovedih. Slabšalni javni prizvok naj bi "njegova" sintagma dobila zato, ker naj bi ga javnost in mediji, zlasti v deželah, ki so po uvedbi njegovih zamisli doživele razvojni kolaps, narobe razumeli. Zanimivo, da na koncu tega, vseeno preveč zadržanega, javnega opravičila avtor priznava, da reforme, ki so bile spočetka zamišljene le kot izboljšanje stabilnosti finančnega sistema držav (monetaristični pogledi na razvoj, s cilji Svetovne banke v ospredju, žal, za vsako socialno ceno), verjetno res ne morejo uspeti, če ob njihovem uvajanju zanemarimo različne *institucionalne okvire*, v katerih se takšni procesi uvajajo. Dragi standardizirani poskusi, ni kaj!

Naslednji zabeleženi preblisk se lahko razume tudi kot naraven prehod od širše vsebine člankov, ki se ukvarjajo z neoliberalizmom, k ostalim člankom v tej številki, ki se ukvarjajo s socialno oporo. Bral sem članek Richarda G. Wilkinsona, profesorja in raziskovalca v Trafford Center for Medical Research Univerze v Sussexu, "Zdravje, hierarhija in družbena tesnoba" (Health, hierarchy, and social anxiety, objavljen leta 1999 v Annals of New York Academy of Science), kjer je govora o povezavi socialnih odnosov in nevroendokrinih stanj prebivalstva. Avtor najprej povzema nesporno dejstvo, da imajo države z manjšimi dohodkovnimi razlikami nižje stopnje smrtnosti (tema, ki jo je pred leti obdeloval naš kolega Matjaž Hanžek s kolegicami, pojavlja pa se tudi v letošnjem slovenskem Poročilu o človekovem razvoju). Nato razglablja, da so razlogi za to dejstvo najverjetneje v psihosocialnem vplivu nizkega socialnega statusa: če so

dohodkovne razlike večje, je večja količina nasilja v družbi, ljudje si manj zaupajo in družbeni odnosi so manj povezovalni (kohezivni). Vtis, da je večja socialna kohezija bolj dobrodejna za zdravje, pa ni toliko posledica kohezije same; je bolj posledica tega, da ljudje z nižjim socialnim statusom psihološko zelo trpijo - in če je socialnega dna več, tudi več ljudi psihološko trpi. Psihološko trpljenje vodi do večjega nasilja, rastočega občutja sramote in inferiornosti, nespoštovanja samega sebe, negotovosti, slabših odnosov med ljudmi in občutkov depresivnosti. Te psihološke indikacije pa visoko korelirajo z močnimi socialnozdravstvenimi indikatorji kot so na primer šibka emocionalna navezanost v zgodnjem otroštvu, vzorci prijateljevanja in *vzorci socialne opore*.

Uvodničarka in sourednica sklopa o socialni opori (Mojca Novak) preleti tradicijo raziskovanja socialne opore v Sloveniji in izpostavlja tudi uporabno razsežnost teh raziskav za uspešnejše vodenje javnih socialnovarstvenih politik. Sledi urejen pregledni članek, ki socialno oporo opredeli predvsem kot pojav s konceptualnimi oporišči v socialni psihologiji (Valentina Hlebec in Tina Kogovšek). V metodološkem članku avtorici pojasnita, zakaj je bilo izbrano ravno telefonsko anketiranje za pridobivanje informacij o socialni opori na Slovenskem, in ne kakšen drug način (Tina Kogovšek in Anuška Ferligoj). V naslednjem članku (Polona Dremelj) zvemo, da so pri nas poleg prijateljev tudi sorodniki še vedno močna socialna opora, kljub "post-modernim" razlagam, da so družinske vezi v "modernih časih" v zatonu. Dalje, med starejšimi v Sloveniji, starimi več kot 65 let, lahko razberemo nekako šest različnih tipov socialnih opor ljudi, kar se dokaj ujema z ugotovitvami od drugod (Valentina Hlebec). V poslednjem članku se avtorice (Tina Kogovšek, Valentina Hlebec, Polona Dremelj in Anuška Ferligoj) družno posvetijo socialnim omrežjem prebivalcev slovenske prestolnice, Ljubljane, in ugotavljajo, da tu poleg podobnosti z istovrstnimi študijami najdemo tudi nekaj zanimivih posebnosti.

Med knjižnimi recenzijami boste našli ocene desetih zanimivih knjig (uredil Boštjan Šaver); skrbni slovenski bibliografi so zabeležili v zadnjih štirih mesecih sedemnajst objav člankov in sestavkov domačih "socioloških" avtorjev v tujini (pripravil Janez Jug).

Anton Kramberger, urednik